

Fig. 83. Vg 58. Lindärva sn, kyrkan.
Efter teckning av Brenner.

Stenmaterialet betecknar Brenner som »hvijs tälsteen», d.v.s. sandsten. Storleken tyckes av träsnittet hos J. Peringskiöld att döma ha varit 0,40 × 1,20 m.

Inskrift (enligt Brenners teckning):

... ak : suin : ak ...

5

... ok *Svenn* ok ...

»... och Sven och ...»

Ristningen **ak** för *ok* är ovanlig, jfr Sm 7, men förekommer dock, förutom i de exempel som anföras av R. Kinander, även i inskrifter från Södermanland och Uppland.

59. Norra Härene sn, gamla kyrkan. Nu vid Dagsnäs, Bjärka sn.

Pl. 46.

Litteratur: L 1342, T 7. A. A. Unge, Beskrivning (i: J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 71); O. Verelius, Hervarar Saga (1672), s. 100 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) I, s. 256; P. Dijkman d.ä., Historiske Anmärkningar (1723), s. 119 f.; I. Gilberg, De Lidecopia (1746), s. 103 f.; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 238; Jonas I. Marchander, Uppteckning ^{23/10} 1775 (i: J. G. Liljegren, Samlingar Msc:t Runir, fol., nr 25, ATA); P. Tham, Uppteckning och beskrivning (i: Liljegren a.a., nr 31), Anteckning (i: C. G. G. Hilffeling, Concepter och Ritningar öfver en resa i Westergöthland, ATA), Det lefvande Sverige I (1798), avd. 3, s. 105; Hans H. Lindskog, Uppteckning och beskrivning (i: Liljegren a.a., nr 29); N. U. Hård, Cippos runicos ad Dagsnäs positos (1802), s. 12 f.; P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift I (1811), s. 69 not; N. H. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830), s. 127; J. P. Carlmark, Fornlemningar inom Skara församling, s. 30 f. (Stifts- och Landsbibl., Skara); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 110 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 127); C. J. Ljungström, Kinnefjerdings och Kållands härader (1871), s. 53; E. Brate o. S. Bugge, Runverser (ATS 10, 1887–91), nr 114; A. Noreen, Altschwedische Grammatik (1904), s. 487; N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 59; H. Jungner, Gudinnan Frigg och Als härad (1922), s. 375 f.; Fornminnesinventering 1923 i Bjärka sn (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 130; O. v. Friesen, Runorna i Sverige (1928), s. 58; K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 134; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 334; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: Unge, bläckteckning (i a.a., återgiven i träsnitt i Verelius a.a.); ytterligare 2 bläckteckningar i Peringskiöld a.a., båda osign., den ena av Leitz, den andra kopia efter Unge; bläckteckning (i Carlmark a.a., foto i ATA, återgår direkt el. indirekt på Unges teckning); Säve, bläckteckning (i a.a.); Jungner a.a.

Runstenen står nu rest i västligaste delen av parken vid Dagsnäs, Bjärka sn, 200 m. NÖ om infarten til, gården från stora landsvägen. Stenen står sålunda 225 m. VSV om de tre övriga i parken resta runstenarnal Vg 67, 184, 186. Hit har den flyttats år 1795 från Resville i Norra Härene sn. Vid Resville har Härene gamla kyrka stått, i vars södra mur stenen tidigare var insatt.

Stenens upptäckt beskrives av A. A. Unge (kyrkoherde i Härene 1660–1677) på den äldsta bilden av stenen, den bläckteckning, som enligt O. Verelius ursprungligen skulle ha tillställts J. Hadorph, och som ligger till grund för träsnittet hos Verelius. Unge skriver: »Denna Steen till sin Proportion och Stoorleek, effter vthsadt Scalam, är vthi Grefweskapet Läcköö, Härenheedz Försambl. och Resswalla, en gammal öde-kyrkia S. Mårtenss ben. å dess grundwahl moot middagen, effter der nedfalne Stenars afwältande och rödiande, igenfunnen, och nu åther känd, och sichtbahr worden.» Den tycks av källorna att döma ha funnits kvar vid Resville intill dess Per Tham år 1795 lade beslag på den. Tham skildrar själv (a.a. 1797) händelsen på sitt livliga, karakteristiska sätt: »Det förnämsta Monument af alla i Götha Rike, den *Runstenen* som Verelius beskriver i Noterna til Hervarar-Saga, men så olyckligt ofversatt, var jag nog lycklig, att genom tilhjelp af en god Granne, Bränvin och många Hästar, få transporterad om vintern 1795 til *Dagsnäs*. — Under det at Stenen passerade *Skara* och låg där öfver en dag, var den til åskådande för Herrar Lärde icke annorledes än som för Moses — fick aldrig se Ansigtet — Stenen låg på Runorna, och man hade på denna tiden förlorat all kunskap och minne af detta ypperliga Ortens Sten-document.»

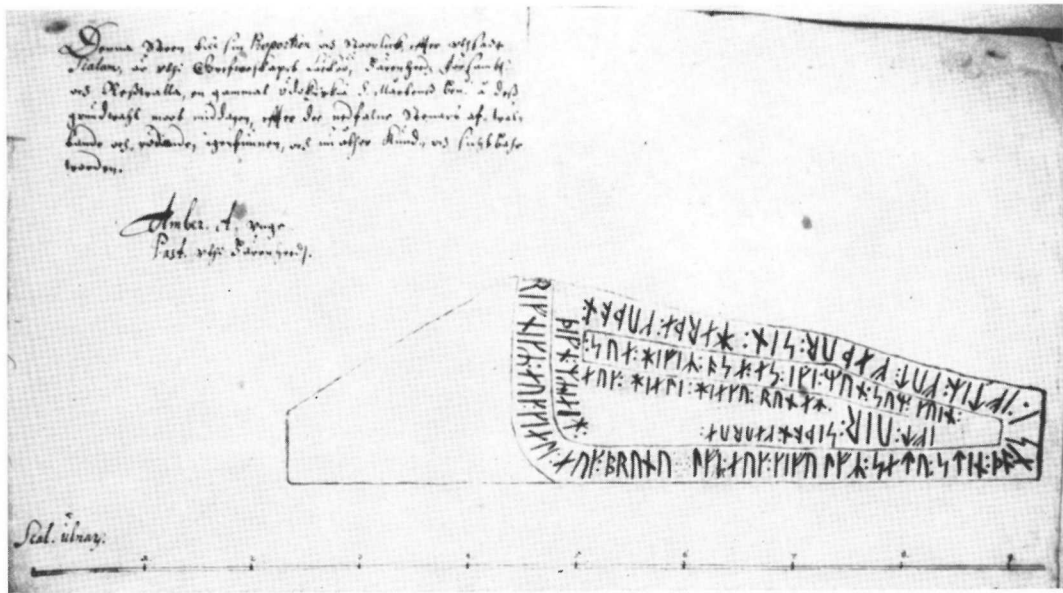

Fig. 84. Vg 59. N. Härene sn, gamla kyrkan. Efter teckning av Unge.

Röd granit. Höjd 3,38 m., bredd 1,15 m.

Inskrift:

rifnikr : auk : kiali : auk : brunulfr : auk : kifulfr : satu : stin : þonsi : iftir : fut : faður : sin :
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
harþa : kupa : þign : sua : hifir : osa : as : igi : mun : sum : kuin : ift : uir : siþon : kaurua :
70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120
: hialmr : auk : hiali : hiaku : runar :
125 130 135 140 145

[H]ræfningr ok Gialli ok Brunulfr ok Gæfulfr sattu sten þannsi æftir Fot, faður sinn, harða goðan þegn.

Sva hæfir Asa
es æigi mun
sum kvæn æft ver
siðan gærra.
Hialmr ok Hialli
hioggu runar.

»Rävning, Gälle, Brynjulv och Gävulv reste denna sten efter Fot, sin fader, en mycket god tägn.

Åsa makens
minne hedrat
så som hustru
hädanefter
ej skall göra.
Hjälme och Hjälle
gjorde runor.»

Fig. 85. Vg 59. N. Härene sn, gamla kyrkan. Efter teckning i Peringskiölds Monumenta; går tillbaka på Unges teckning.

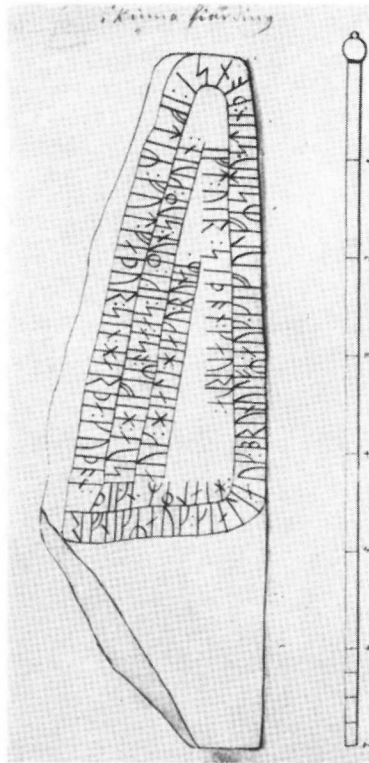

Fig. 86. Vg 59. N. Härene sn, gamla kyrkan. Efter teckning av Leitz.

Fig. 87. Vg 59. N. Härene sn, gamla kyrkan. Efter teckning av Säve.

Till läsningen: Före 1 **r** finnas inga spår av ristning. Hst i 1 **r** är endast delvis bevarad. 2 **i** och 5 **i** äro ej stungna. 11 **k** är icke heller stungen. Övre delen av bst i 23 **u** har gått förlorad i en flagring. 31 **i** är icke stungen, ej heller 43 **i**. Mitt på hst till 50 **i** finns en mindre fördjupning, som är en flagring. 52 **t** har förlorat undre delen av hst i ett bortfall. 77 **i** är ej stungen. 78 **g** är däremot tydligt stungen liksom 94 **g**. — Leitz: 38 **i**. — Säve: 46 **a**. — Andra tidigare läsningar överensstämma med ovanstående, utom att 77 **g** och 122 **a** ibland lästs **k**, resp. **n**.

rifnikr motsvarar närmast ett fsv. *Hræfningr*, *ing*-avledning till mansnamnet *Hrafn* (om detta namn se Sö 226) och således ursprungligen patronymikon liksom motsvarande *ung*-avledning *Hrafnungr*, känt från tre danska inskrifter, DR 26, 29, 34. *Hræfningr* är eljest icke säkert belagt som självständigt dopnamn — troligen föreligger det dock i Reichenau-nekrologiets *Reuinning*, måhända också i runinskriften U 759 **hrifnkr**. Exempel på annan avledning av *Rafr* är SRP nr 157 *Rafnerus*, nr 1210 *Rampner*.

kiali, som av S. Bugge (*Runverser*) uppfattas »som *Kiali*, afledet af et til oldn. *kjöl* svarende Ord, og som Sideform til isl. Dvärgenavn *Kili*», svarar närmast mot ett fsv. *Kæl(l)i* eller *Gælli*. Intet av dessa namn hör till de vanliga. En fisl. motsvarighet till det sistnämnda är *Gellir*, ursprungligen ett binamn, avlett av verbet *gialla*, med betydelsen »den gällt ljudande, högröstade» (Lind). Namnet, som i sin starkform icke har varit sällsynt på Island, saknas helt i norska källor, men svagformen ingår möjligen i ett par ortnamn.

Brunulfr förekommer oftare i sidoförmen *Bryniulfr*. Frekvensen är störst i svenska och norska källor. — Namnet *Gæfulfr* är icke tidigare känt, men både förled (jfr *Gæflaugr* Sö 3, och fisl. *Giafvaldr*) och efterled äro välbekanta namnelement. — Ett självständigt namn *Fotr* är ovanligt. Det förekommer som namn på en av Upplands produktivaste runristare (se E. Brate, *Svenska runristare*, 1925, s. 79 f.) samt möjligen i Sö

341. Som binamn finns den enkla formen belagd på fornvästnordiskt område; som efterled i binamn är den vanligare. Se även Vg 183. — Om kvinnonamnet *Asa*, som förekommer jämväl i Vg 66 och sannolikt i Vg 178, se Sö 328. — Namnet *Hialmr* förekommer även på Vg 199 (Norra Lundby sn, Valle hd). Det är eljest känt huvudsakligen från fornvästnordiskt område, särskilt Island. Dessutom ingår det möjligen i några svenska ortnamn. — *Hialli* ingår möjligen i sockennamnet Hjälstad, Vadsbo härad, Västergötland. Eljest finnas inga belägg i fornsvenskan. I fornisländskan tillhör namnet eddadiktningen. Runristarna Hjälrm och Hjälre ha icke signerat flera ristningar.

Inskriftens första och sista mening har i allmänhet icke vållat några större svårigheter att tolka. Men så många flera förslag ha under tidernas lopp framförts beträffande den mellersta. — Verelius översätter r. 66–122: »servet Deus famulum fidum. Non sic accipit noster Odinus . . . virum ut fæminam, postquam mores alios (Christianos puta) elegimus», vilket exempelvis Hans H. Lindskog (1799) så utlägger: »om man får antaga, at runorne äro uthuggne i första Christendomstiden, då förmodeligen flera män än qvinnor antagit Christna läran, så at mannen Fut kunnat vara Christen, men dess hustru hedning, torde denna mening innefatta en en reflexion deröfver, och hafva afseende på en förment besynnerligare vård af Oden om qvinkönet, som ännu varit honom trogne; och då torde alt blifwa begripeligt». — N. R. Brocman har visserligen övergivit tron på *osa as* som Odin och på dennes omsorger om människan efter döden, men han behåller fortfarande Verelius' uppfattning om en del av inskriften: »Så anstår ingen af oss, man som qvinna, sedan vi antagit andre seder». — Tham lanserar en egen tolkning, varvid han ändrar om ordningsföljden beträffande rungrupperna 106–122 och 123–146: »Så ok öfver Osa : As (Asaka eller Hasslösa) ägde (hon i) morgongåfva som hustru. Hialmr ok Hiali höggo Runor efter våra slägtingar kiära.» Här har *osa* första gången uttytts som kvinnonamnet. — Först hos E. Brate (*Runverser*) möter man en kritisk granskning av form och innehåll. Brate har observerat den metriska formen hos inskriftens senare del, och han har givit den tolkning, som sedan återfinns exempelvis hos Noreen (*Altschw. Grammatik*). O. v. Friesen har givit den nusvenska formuleringen åt verspartiet ovan.

Norra Härene sn, Dydalen.

Enligt uppgift under T 99 skulle vid bron i Dydalen, Norra Härene sn, ha funnits en runsten, vilken möjligen skulle ha hamnat i bron i samband med en omläggning av denna. Bron har sedermera i början av 1930-talet åter ombyggt, men man har sig i orten ej bekant, att någon runsten då skulle ha iakttagits.

Norra Härene sn, Resville, se Vg 59.

Ova sn, kyrkogården.

På Ova kyrkogård norr om vapenhuset ligger en kistformad lockhäll till en gravkista, vilken enligt uppgift (S. Gardell, *Gravmonument från Sveriges medeltid* 1, 1937, rev. 1945, nr 683) skulle bära spår av runinskrift. Några runtecken kunde emellertid icke iakttagas vid av H. Jungner företagen granskning av hällen.

Skälvums sn och by, se Vg 56.

Kinne härad.

Kinne härad är beläget utmed södra kusten av Vänern, mellan Kinneviken och Kinnefjärdings härad i V och Vadsbo härad i Ö. Söderut gränsar det till Skånings och Valle härader. Tillsammans med Kinnefjärdings härad utgjorde det vid slutet av 1200-talet enligt ÄVgL hälften av Ökulls bo i landskapets nordöstra fjärding.

Ingen enda säker runinskrift kan konstateras i detta härad. Den av Jungner registrerade Vg 60 torde icke bära runor i vanlig mening. Den finns icke heller åberopad i några tidigare källor.

60. Kinnevedums sn, kyrkogården.

Pl. 47.

Litteratur: Handlingar 1935 i ATA.

På Kinnevedums kyrkogård ligger en trefasad gravsten ornerad med en orm, som biter om en människas strupe. Runt omkring ormhuvudet finnas illa ristade, runliknande tecken, som icke ge mening och ej heller torde vara verkliga runor.

Längd 1,40 m., bredd 0,47 m.

Österplana sn, Hönsäter.

I Hönsäters trädgård, Österplana sn, 150 m. Ö om huvudbyggnaden, står en kopia av Vg 152 rest. Materialet är kalksten. Till storleken är den mindre än originalet, nämligen 1,40 m. hög och 0,72 m. bred. Inskriften är densamma som på Vg 152. Runorna äro djupt och tydligt huggna, endast bst till 50 **n** har utelämnats. Stenen finns avtecknad 1861 av K. A. Fredholm (VFA). Man känner icke tiden för ristningens tillkomst.